

2.5 Het Zaanse Museum

Zelden zal de komst van een museum voor zoveel beroering hebben gezorgd. Dat er een nieuw, groot museum moest komen waarin de her en der in de Zaanstreek ondergebrachte collecties op een representatieve manier zouden worden geëxposeerd, was voor iedereen wel duidelijk. De schoen wrong op andere punten. Zowel de locatie op de Zaanse Schans leidde tot opschudding, als ook het gewaagde ontwerp van het Bossche architectenduo Cor van Hillo en Monique Verschaeren. Dat alles vond plaats in 1995 toen de plannen voor een nieuw museum in een stroom-

versnelling raakten door een financiële injectie van het Rijk van 7,6 miljoen gulden voor uitbreiding van de Zaanse Schans, waarvan 5,2 miljoen bestemd was voor een cultuurhistorisch museum. De totale kosten van een museum werden becijferd op 8,7 miljoen, zodat de gemeente Zaanstad 3,5 miljoen moest bijpassen. Voor de inrichting was nog eens vijf miljoen nodig.

Een opsteker was de bijdrage van 2,5 miljoen van de provincie voor de inrichting van het museum. Het was de bedoeling om in tien jaar al experimenterend met thema-exposities naar een

vaste collectie te groeien. Het ontwerp van de Bossche architect bracht de Zaanse gemoeiden flink in beweging. Voor- en tegenstanders gingen met elkaar in de clinch. Vooral over het golvende koperen dak liepen de meningen ver uiteen. Na een uitstel van ruim een jaar wegens de bezwaren tegen de locatie ging op 6 december 1996 de eerste paal de grond in. De bouw verliep voorspoedig en op zaterdag 12 september 1998 werd het museum met veel feestelijk vertoon geopend in aanwezigheid van Bram Peper, minister van binnenlandse zaken, de voormalige burgemeesters Arie Lems en

Hannie Bruinsma-Kleijwegt van Zaanstad, en burgemeester Ruud Vreeman. De volgende dag trok de open dag, met gratis toegang, ondanks de kletterende regen drommen toeschouwers. In 2001 viel het Zaanse museum in de prijzen bij de uitreiking van de jaarlijkse European Museum of the Year Award. Het museum kreeg een eervolle vermelding voor de eigentijdse en open architectuur van het nieuw, industrieel vormgegeven gebouw. Onder het motto 'Licht op herinneringen, oog voor de toekomst' wordt in het museum aan de hand van de thema's Wonen, Werken, Wind en Water een uitgebreid overzicht getoond van de geschiedenis van de Zaanstreek, een van de oudste industriegebieden van Europa. Het museum met een inhoud van 16.500 m³ bevat een groot aantal uiteenlopende verzamelingen die aan de hand van de gekozen thema's een heldere kijk bieden op hetgeen er zich in vroeger tijden allemaal op en rond de oevers van de Zaan afspeelde.

Daarbij staan de gekozen thema's Wonen voor tradities en cultuur, Wind voor landschap en ambacht, Water voor vervoer en scheepvaart en Werk voor industrie en maatschappij. Nagenoeg alles waar de Zaanlander zich mee bezighield is er aanwezig, vanaf de Zaanse woon- en bedrijfs-cultuur van de 16^e eeuw tot het heden. Via een reeks van schuin oplopende vloeren maakt de bezoekers een reis door de tijd van vroeger tot nu. Er valt meer dan genoeg te genieten voor jong en oud, voor leek en Zaanstreek-kenner. Het museum is ingericht als een plek waar zware onderwerpen en luchtige presentaties hand in hand gaan. En wie de blik nog eens extra wil verruimen wordt op zijn wenken bediend met een fraai, weids panorama over het verstilde landschap met het grillige slotenpatroon van de Kalverpolder. In de herfst van 2003 vierde het museum het eerste lustrum met een speciale Museumnacht. Een waar feest met diverse bijzondere kunstmanifestaties en activiteiten dat door veel belangstellenden werd bijgewoond.

2.7 Het Czaar Peterhuisje

Acht dagen slechts bleef Peter Aleksejewitsj, beter bekend als tsaar Peter de Grote, of ook Czaar van Moscovien, in Zaandam. Incognito nog wel, onder de naam Pieter Michaelof, al was dat van zeer korte duur. Zijn boomlange gestalte viel onmiddellijk op, evenals zijn afwijkende kledij en dat leidde al snel tot speculaties over wie dat vreemde heerschap wel mocht zijn. Zijn komst blijft een mooi verhaal. Waar gebeurd en toch bijna ongeloofwaardig. In de vroege morgen van 18 augustus 1697 arriveerde hij met een bescheiden gevolg per schip in Zaandam. Zelf nam de machtige alleenheerser zijn intrek in het eenvoudige en kleine huisje aan het Krimp van timmerman Gerrit Kist die eerder op een werf in Rusland had gewerkt. De bedstee was niet berekend op de lengte van de grootvorst, meer dan twee meter, zodat de tsaar alleen zittend en met opgetrokken knieën de slaap kon vatten. Van zijn aanvankelijke plan om op een Zaandamse scheepswerf aan de slag te gaan om het vak te leren met de bedoeling in Rusland een grote en machtige vloot op te bouwen, kwam weinig tot niets terecht. Al na acht dagen vertrok hij naar Amsterdam om daar in betrekkelijk rust in de leer te gaan op een werf van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Toch was de tsaar Zaandam niet vergeten. Op 5 maart 1717 is hij weer even terug in Zaandam. Dit keer betreft het een officieel bezoek, in gezelschap van zijn gemalin Catharina.

Het huisje aan het Krimp groeide al snel uit tot een bezienswaardigheid van de eerste orde. Zelfs Napoleon Bonaparte reisde in 1811 naar Zaandam om het nederige onderkomen waar de tsaar verbleef met eigen ogen te bekijken. 'Niets was de grote man te klein', zou Napoleon volgens overlevering bij zijn bezoek hebben uitgeroepen. Het huisje werd in 1818 aangekocht door koning Willem I als cadeautje voor zijn schoondochter Anna Paulowna, grootvorstin van Rusland.

In 1886 ging het huisje nogmaals in andere handen over. Koning Willem III schonk het aan tsaar Alexander III van Rusland. Tsaar Nicolaas II,

die zijn vader in 1894 opvolgde, liet er de huidige stenen ombouw omheen plaatsen om verder verval te voorkomen.

Czaar Peterhuisje